

Skriftlig innspill fra Naturvernforbundet i forbindelse med gjennomgang av konsesjonssystemet for vindkraft på land

Først vil vi takke statsråden og departementet for endelig å ha åpnet for innspill. Vi viser til brev sendt fra Naturvernforbundet og andre organisasjoner med skriftlige innspill om konsesjonssystemet sendt 3. februar 2020, og vårt brev sendt 28. juni 2019 med krav om gjennomgang av allerede gitte konsesjoner.

Det er svært viktig at konsultasjonsprosessen nå blir omfattende og grundig, det vil gi mer legitimitet og støtte til et nytt og forbedret konsesjonssystem.

Nå som det er kommet varsel om at det blir Stortingsmelding om vindkraft på land før sommeren, må vi understreke at det er viktig å ikke forhaste seg i denne saken. Vi ber om at departementet åpner for dialog med interesseorganisasjoner og rettighetshavere så snart som mulig om innholdet i meldingen. Det må settes av tilstrekkelig tid til dette før arbeidet blir slutført, og vi tviler på at det er mulig på så kort tid, spesielt i den spesielle situasjonen samfunnet står i nå med koronaviruset. Vi er positive til at det blir politisk behandling i Stortinget, men mener den bør utsettes for å sikre en god prosess. Vi forutsetter selvsagt at ingen konsesjonssøknader behandles i mellomtiden.

Om Naturvernforbundet og vår rolle

Naturvernforbundet er Norges eldste natur- og miljøvernorganisasjon, med over 33 000 medlemmer, nesten 100 lokallag, og fylkeslag som dekker hele landet. Vi har vært en aktiv og viktig aktør i konsesjonsprosesser i over hundre år. I både vannkraftsaker, vindkraftsaker og en rekke andre utbyggingssaker er Naturvernforbundet en viktig sparringspartner for forvaltning og myndigheter, og vi har bidratt til bevaring av våre felles naturverdier.

Om klima og naturkrise

Ifølge FNs klimapanel må utslippene av klimagasser halveres innen 2030 om vi skal forhindre de mest katastrofale effektene. Intakt natur og fungerende økosystemer er avgjørende for å løse klimakrisen og for å møte en klimausikker fremtid. Vi trenger akutte tiltak i alle samfunnssektorer, og Norges største bidrag må være full stans i all leting etter olje og gass og en rask utfasing av vår petroleumsproduksjon, noe som også vil redusere kraftbehovet.

Nedbygging av verdifull natur er ikke en god klimaløsning. Den siste rapporten fra FNs naturpanel viser at tapet av natur og arter regnes som en like alvorlig trussel som klimaendringene, og de to må løses i fellesskap, ikke på bekostning av hverandre. Arealbruk er den viktigste årsaken til at arter og naturtyper er truet, også i Norge. Klimautfordringen forsterkes når natur ødelegges, og det er spesielt utfordrende for sårbare grupper og rammer også ofte urbefolkning, slik som samisk kultur og den naturbaserte reindrifta. Å bygge vindkraftverk i store, sammenhengende og intakte naturområder er ingen løsning på klimakrisa.

Miljøforvaltningen må sterkere på banen

Generelt mener vi at Klima- og Miljødepartementet og Miljødirektoratet må komme mye sterkere på banen i vindkraftsaker, siden utbygging av vindkraft i aller høyeste grad berører deres ansvarsområder. På sikt bør miljømyndighetene få en formell rolle, for eksempel ved at det utvikles en egen inngrepstillatelse som gis av miljømyndighetene, på lik linje som i forurensningssaker.

Det er problematisk at plan- og bygningsloven ikke gjelder fullt ut for energisaker, og det bør endres på. I dagens system blir det gitt regelmessige dispensasjoner fra kommunenes arealplaner for å bygge vindkraftverk, og utbyggere omgår en del av de normale demokratiske prosessene ved byggesaker. Dette bør myndighetene ta tak i. Vi oppfordrer OED til å ha en grundig dialog med kommuner, fylkeskommuner og KS i denne høringsrunden.

Natur, friluftsliv, reindrift og naturbaserte næringer må tillegges mer vekt

Når konsesjonssystemet for vindkraft på land skal revideres, så er det aller viktigste å sikre at natur- og miljøhensyn får avgjørende vekt. Energiloven må endres slik at det kommer tydelig fram i lovteksten at naturmangfold, friluftsliv og hensynet til naturbaserte næringer og samiske rettigheter skal vektlegges, og at viktige naturverdier ikke skal ødelegges selv når det er gode vindressurser i et område. Det må også være krav om at det skal komme tydeligere fram hvordan ulike avveininger har blitt gjort.

Statsråden har sagt at mange vindkraftprosjekter er avslått på grunnlag av naturhensyn, men det er i vår erfaring ikke tilfelle – i praksis er det nesten alltid dårlig økonomi, nettilknytning eller reindrift som er hovedbegrunnelse for avslag. Noen unntak finnes, for eksempel Kvalsund vindkraftanlegg, som blant annet ble avslått på grunn av sannsynlig negative effekter for snøugle, og hvor det ble lagt betydelig vekt på føre var-paragrafen (§ 9) i naturmangfoldloven. Begrunnelsen for Kvalsund burde også blitt brukt i en rekke liknende tilfeller, så derfor er det viktig å endre lovteksten slik at det blir mer forutsigbar vektlegging av naturen i framtiden.

Bedre kartlegginger

For å kunne ta gode beslutninger, må vi sikre gode miljøfaglige utredninger og kartlegginger. I vannkraftsaker har Naturvernforbundet og friluftsansjasjoner fått tilbakebetalt utgifter for nye kartlegginger fordi det viste seg at utbygger sine var for dårlige, og vi frykter at det samme er tilfelle på vindkraft.

Vi mener at miljømyndighetene bør fatte et godkjenningsvedtak av de miljøfaglige utredningene for hvert prosjekt. Det vil gi myndighetene en reell mulighet til å avvise utredninger grunn av for dårlige kartlegginger, som ikke er praksis i dag. Berørte parter vil også kunne klage spesifikt på selve utredningene.

Vi foreslår dessuten et system med regelmessige stikkprøver av kartlegginger, hvor kartleggere engasjert av Miljødirektoratet gjennomfører nye kartlegginger i tilfeldig utvalgte prosjekter, etter gitt konsesjon og før utbygging. Da vil utbyggere investere i gode kartlegginger for å forhindre forsinkelser av prosjektet.

Tidlig avslag

For å unngå at de mest naturskadelige prosjektene bruker tid og ressurser i systemet, bør det innføres en hjemmel for tidlig avslag av prosjekter. Det må utarbeides en konkret liste over kriterier som fører til tidlig avslag. Kriteriene bør blant annet inkludere inngrepsfrie naturområder (INON),

områder i randsonen til verneområder, områder med høy prosentandel myr og andre viktige naturtyper, villreinområder, reindriftsområder og områder med kjente fugletrekk. Miljødirektoratets eksklusjonsområder fra nasjonal ramme må også legges til grunn.

Medvirkning og påvirkning

NVE har foreslått flere gode tiltak for å bedre medvirkning fra lokalbefolkningen og interesseorganisasjoner når det vurderes et nytt vindkraftverk. Det er viktig at det kommer informasjon om planlagte prosjekter på et tidlig tidspunkt, for eksempel gjennom et automatisk varslingsystem, hvor alle i lokalsamfunnet samt interesseorganisasjoner blir varslet når utbygger starter opp samtaler med kommunen.

Det er også svært viktig at det er en reell medvirkning og påvirkning for alle interesserte parter. For eksempel har reindrifta, som er en næring totalt basert på bruk av naturområder, blitt negativt påvirket av utbyggingen så langt. Det må ikke være slik at utbyggers næringsinteresser stiller sterkere enn lokale naturbaserte næringsinteresser. Det må ikke gis konsesjon til vindkraftutbygging i reinbeiteområder uten godkjenning av alle berørte reieiere, da dette vil være i strid med blant annet grunnlovens sameparagraf, naturmangfoldloven, reindriftsloven og flere internasjonale konvensjoner.

Strammere tidsfrister og nye vurderinger ved MTA

Det er positivt at det har kommet signaler om at det skal strammes inn på tidsfrister fra konsesjon til utbygging, og at forlengelser ikke skal gis rutinemessig. I tillegg er det viktig at alle endringer som kommer på MTA-stadiet må følges av nye, grundige konsekvensutredninger. Hvis de nye vurderingene tilsier at prosjektet bør skrinlegges, bør det være tydelig i lov/forskrift at myndighetene er pålagt å avvise søknader på MTA-stadiet. På samme vis må det komme tydelig fram at myndighetene ikke blir erstatningspliktige hverken ved avslag av utsatt frist, eller ved avvisning av MTA-plan.

Regjeringen har forpliktet seg til å følge både naturmangfoldloven, Aichi-målene og en rekke internasjonale konvensjoner, som alle tilsier at naturen skal beskyttes fra skadelige inngrep. Det er svært viktig å endre konsesjonssystemet slik at dette blir gjennomført i praksis. Vi ser fram til videre dialog, og oppfordrer til at OED bruker tilstrekkelig tid for å få dialog med lokalsamfunn og frivillige i hele landet, for eksempel gjennom å videreføre dialoggrupper slik som i forbindelse med nasjonal ramme. Vi antar at denne prosessen vil ta lengre tid på grunn av korona-situasjonen.

Vennlig hilsen

Naturvernforbundet

v/

Silje Ask Lundberg, leder

Hanna Nyborg Støstad, fagrådgiver